

JERZY KARG i LECH RYSZKOWSKI

Zakład Badań Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN

Stacja Badawcza w Turwi

Szkolna 4, Turew, 64-000 Kościan

Zakład Badań Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN

Bukowska 19, 60-809 Poznań

e-mail: turew@poczta.onet.pl

ryszagro@man.pozna.pl

ŚWIATOWY KONGRES EKOLOGII KRAJOBRAZU 2003

W dniach 13–17 lipca 2003 r., w Darwin (Australia), Międzynarodowe Stowarzyszenie Ekologii Krajobrazu (International Association for Landscape Ecology – IALE) zorganizowało kolejny (szósty) światowy kongres (FRANKS i współaut. 2003).

Kongres trwał trzy dni szczelnie wypełnione przebiegającymi równolegle ośmioma sesjami obejmującymi łącznie 27 sympozjów (średnio po 10 wystąpień w każdym), do których przypisano związane tematycznie sesje posterowe (128 posterów). Łącznie przedstawiono 262 referaty. Każdy dzień rozpoczynała sesja plenarna (1-2 referaty). Łącznie wygłoszono 4 referaty plenarne.

W pierwszym dniu obrad, David Bowman (Uniwersytet w Darwin) w referacie plenarnym przedstawił aktualny stan środowiska naturalnego Australii na tle przemian zachodzących w ostatnich dwóch stuleciach. W tym bardzo interesującym referacie wykazał on, że przybywający do Australii Europejczycy przekształcili wiele krajobrazów, zwłaszcza na południu kontynentu. Przekształcenie środowiska, wprowadzenie wielu nowych gatunków zwierząt, spowodowało dramatyczne zmiany wśród rodzimej roślinności i fauny. Zwłaszcza ucierpiały zgrupowania ssaków z suchych, półpustynnych obszarów Australii. Znaczne obszary uległy zasoleniu. Brak zrozumienia przez kolonizatorów ekologicznego

znaczenia wypalania buszu przez Aborygenów był jedną z przyczyn degradacji środowiska na terenach, gdzie gleby są mało zasobne w składniki odżywcze. Błędy popełnione w przekształcaniu środowiska na południu kontynentu są obecnie powielane na północy. Aby temu zapobiec należy wykorzystać współczesne osiągnięcia ekologii krajobrazu. W tym samym dniu odbyła się druga sesja plenarna (Gary Fry, Barbel i Gunther Tress) poświęcona integracji dyscyplin i trudnościom organizacyjnym związanych z prowadzeniem badań krajobrazowych.

W drugim dniu kongresu sesja plenarna (Paul Opdam, Wageningen, Holandia) dotyczyła problemów planowania przestrzennego i sieci ekologicznych. Podkreślając wielofunkcyjny charakter krajobrazu autor stwierdził, że opracowanie systemu indykatorów stanu środowiska będzie dużą pomocą dla tworzenia sieci ekologicznych, będących ważnym elementem utrzymania wysokiej różnorodności biologicznej. Wzmocnią one również działania ukierunkowane na zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju społeczeństwa. W ostatnim dniu, Kevin Mc Garigal (Amherst, USA) mówił o modelowaniu i analizach w skali krajobrazu.

Kluczową ideę kongresu sformułowano w hasło „przekraczania granic i budowania mostów między kulturami, dziedzinami i poglądami”.

ami” na płaszczyźnie ekologii krajobrazu, a ustępujący prezydent IALE, Richard Hobbs, w swoim wystąpieniu podczas ceremonii otwarcia, podkreślił wyjątkowość obecnego kongresu wskazując, że po raz pierwszy został on zorganizowany na półkuli południowej i po raz pierwszy w tropikach.

Znalazło to swoje odbicie w programie, w którym znaczna część wystąpień dotyczyła problemów związanych ze specyfiką krajobrazów tropikalnych (Australia, Afryka, Azja). Problemom tym, wśród których na czoło wysunęły się zagadnienie związane z ekologicznymi i socjologicznymi aspektami pożarów buszu (głównie w Australii) poświęcono kilkadziesiąt referatów i posterów. Łącznie zorganizowano 6 sympozjów obejmujących zagadnienia dotyczące krajobrazów Afryki, krajobrazów zurbanizowanych w Azji, gospodarowania krajobrazem przez tubylcze społeczności w Australii, pożarów na tle zmian globalnych i ich rozmiarów oraz możliwości kontroli. Część z tej grupy referatów (w tym jedno sympozjum) poświęcono Australii, a w szczególności tropikalnym krajobrazom Terytorium Północnego, w którego stolicy odbywał się kongres.

Problemom w dużej mierze teoretycznym, obejmującym takie zagadnienia jak: krajobraz zrównoważony, kulturowy, typologia i klasyfikacja, analizy przestrzenne – modele oraz kluczowe zagadnienia i problematyka badawcza ekologii krajobrazu, poświęcono również 6 sympozjów w których czołowi ekologowie krajobrazu przedstawiali swoje koncepcje. Z referatami wystąpiło wielu znanych ekologów, między innymi O. Loucks, J. Baudry, O. Bastian, A. Farina, D. Bowman, R. Jongman i J. Wiens.

Do najbardziej inspirujących należała sesja teoretyczna (kluczowe zagadnienia i problemy badawcze w ekologii krajobrazu), której przewodniczyli prezydent IALE Richard Hobbs i Jianguo Wu. Znalazły się tu między innymi wystąpienia znanych ekologów krajobrazu (Monica Turner, Lech Ryszkowski, Robert Gardner, Marc Antrop). W referatach tej sesji omawiano zagadnienia ekologicznych konsekwencji zmian struktury krajobrazu pod wpływem działalności człowieka, znaczenia ekotonów dla intensywności żerowania roślinożerców, oddziaływania struktury krajobrazu na obieg materii i utrzymanie różnorodności biologicznej, wpływ struktury pokrywy roślinnej krajobrazu na obieg wody, możliwości ograniczania zanieczyszczeń wody poprzez różnego rodzaju bariery biogeochemiczne,

wielkość kosztów związanych z utrzymaniem dobrej jakości środowiska, modelowania procesów integrujących funkcje krajobrazu. Również ważne problemy dotyczące pojęcia krajobrazu oraz typologii i klasyfikacji poruszano w trakcie sympozjum, któremu przewodniczył Rob Jongman, Bob Bunce, Teresa Pinto i Bas Pedrol, a także sympozjum pod przewodnictwem Kalev Seppa i Olafa Bastiana, gdzie referaty dotyczyły głównie planowania przestrzennego opartego na analizach funkcjonalnych krajobrazów.

Wiele uwagi poświęcono również problemom ochrony, restauracji i planowania, a także politycznym aspektom zarządzania i kształtowania krajobrazów (5 sympozjów).

Pozostałe sesje dotyczyły programów rolno-środowiskowych jako eksperymentów krajobrazowych (1 sympozjum), ekologii miast i terenów zurbanizowanych oraz problemów różnorodności biologicznej, interakcji i zmienności populacji, wskaźnikom funkcjonalno-strukturalnym i zagadnieniom fragmentacji krajobrazów (po 1–2 sympozja).

W sympozjum dotyczącym programów rolno-środowiskowych zorganizowanym przez Felixa Herzoga ze Szwajcarii przedstawiono 6 referatów prezentujących tę problematykę w różnych krajach (Szwajcaria, Holandia, Francja oraz Węgry, Estonia i Polska). Autorzy przedstawili aktualną politykę rolno-środowiskową w poszczególnych krajach oraz efekty realizowanych już programów, oceniając różnorodność wybranych grup roślin i zwierząt. Przedstawiono między innymi politykę rolno-środowiskową w Szwajcarii, gdzie obecnie już ponad 10% użytków rolniczych stanowią tzw. ekologiczne obszary kompensacji (łąki ekstensywne, tradycyjne, sady, zadrzewienia, miedze itp.). Omówiono problem porzuconych pól i ich wpływ na zgrupowania ptaków w krajobrazie (Węgry), różnorodność szaty roślinnej na polach i obrzeżach kanałów (Holandia), wzrost różnorodności Carabidae jako efekt heterogenności przestrzennej (semi-naturalne środowiska, zadrzewienia) (Francja) i znaczenie zadrzewień śródpolnych dla ochrony różnorodności biologicznej w krajobrazie rolniczym (Polska – J.Karg).

W kongresie uczestniczyło 466 naukowców z 35 krajów. W tym z 20 państw Europy, 8 państw Azji (i Australia), 5 państw z obu Ameryk i 2 państw Afryki.

Największą liczbą uczestników (174) reprezentowana była oczywiście Australia

(88 referatów i większość posterów), a także USA (58 referatów), Holandia (20 referatów) i Niemcy (18 referatów). Pozostałe kraje przedstawiły po kilka referatów (po 7 Japonia, Kanada i Szwajcaria; Włochy – 6, Belgia i Francja – 5, a pozostałe 1–4 referaty). Polska reprezentowana była przez czterech uczestników (2 referaty i 2 postery), podobnie jak Austria, Hiszpania, Kenia, Kolumbia, Korea, Nowa Zelandia i Tajwan.

Wszystkie sesje przebiegały w trzech przyległych do siebie budynkach hotelowych, co znakomicie ułatwiało udział w wybranych referatach. Doskonała organizacja czasu w poszczególnych sesjach pozwalała trafić bezbłędnie na dowolne wystąpienie.

Oprawą kongresu były imprezy towarzyszące. Między innymi: oficjalne powitanie w Parlamencie Northern Territory przez ministra środowiska, spotkanie towarzyskie w Ogrodzie Botanicznym, uroczysty obiad na którym celebrowano 21 urodziny IALE i wybrano nowego prezydenta, którym został Rob Jongman z Wageningen (Holandia), oraz kolacja pożegnalna.

Zorganizowano również szereg wycieczek pokongresowych do najciekawszych miejsc w Darwin i okolicy (Parki Narodowe Litchfield i Kakadu, Ziemia Arnhem, Mary River). Na szczególną uwagę zasługuje Park Narodowy Kakadu obejmujący duże obszary Top Endu na wschód od Darwin. W Parku tym (20000 km²), wpisanym na listę Obszarów Światowego Dziedzictwa, poza wszystkimi typami tropikalnych formacji roślinnych (od nadbrzeżnych zarośli namorzynowych, lasów monsunowych i eko-

systemów podmokłych rozciągających się na przestrzeni 500 km², po suche sawanny), ogromną atrakcją są jedne z największych na świecie skupiska małowideł naskalnych, dzieło Aborygenów zamieszkujących te ziemie od ponad 20000 lat i do dziś stanowiących 30% populacji Northern Territory. Bardzo bogato reprezentowana jest tu flora (tylko w lasach monsunowych 358 gatunków drzew i krzewów, w tym wiele endemitów) i fauna (bogactwo ptaków, dwa gatunki krokodyli, słynna ogromna ryba słodkowodna – barramundi).

Imprezy te, a także stosunkowo długie przerwy (lunch) w trakcie obrad, spełniały ważną rolę umożliwiając nieformalne spotkania i dyskusje, wymianę poglądów, zawieranie nowych znajomości. Często ostatnio słyszy się głosy, że właśnie ta nieformalna otoczka dużych kongresów ma bardzo istotne znaczenie dla rozwoju myśli naukowej, będąc często jednym z głównych motywów skłaniających do wzięcia w nich udziału.

Lokalizacja kongresu w Darwin pozwalała na stały kontakt ze specyficzną i zróżnicowaną przyrodą tropikalnej części Terytorium Północnego, z którą nie zetknął się wprawdzie bezpośrednio Karol Darwin, a miejsce gdzie później powstało miasto (port) zostało nazwane jego imieniem przez towarzysza podróży ze statku Beagle, J. Stokes'a, w 1839 r.

Szósty Kongres Ekologii Krajobrazu 2003 przeszedł do historii jako pierwszy w tropikach i na Antypodach, który wyznaczył nowe interdyscyplinarne kierunki rozwoju tej gałęzi nauki i był zorganizowany w sposób wręcz perfekcyjny.

LITERATURA

- FRANKS A., PEARSON D., WAQAR K. (red.) 2003. IALE 2003. *Crossing Frontiers – Landscape Ecology Down Under*. Abstracts book. Darwin.